

Mnogokrat se je že govorilo, da bi se morali predavatelji literature seznaniti s tem, kako se bere pravilno in estetsko. Kako je n. pr. za to potrebno znati pravilno dihati, pravilno artikulirati glasove, kako glasovom dati pravo barvo, stavkom pravo intonacijo, kakšen tempo branja izbrati, kako določiti začetno višino glasu, kdaj napraviti odmor, kako dolg naj bo ta itd. Mislim, da bi ne bilo nápak, če bi se organizirali razni ustrezni tečaji, ki naj bi jih vodili gledališki strokovnjaki. Takih tečajev naj bi se udeleževali profesorji slavisti, lahko pa bi se organizirali že na univerzi. Menda študentje na slavistiki sedaj že obvezno hospitirajo in tudi nastopajo po ljubljanskih gimnazijah ter si tako pridobivajo osnovno praktično znanje iz metodike in pedagogike. Mar ne bi kazalo, da bi se udeleževali tudi tečajeve ali seminarjeve za recitacijo?

Estetsko branje naj ima predvsem namen, dijaka vzgajati, ne toliko izobraževati. Torej ne seznanjati ga z novimi podatki, ki bi obogatili njegovo znanje, ampak usposobiti ga za dojemanje in občutenje lepote, vzgojiti ga v ljubezni do domovine in sočloveka, do poštenja in delavnosti, do resnicoljubnosti in požrtvovalnosti ter do drugih vrlin. To je namen, ki ga z malomarnim in neestetskim branjem literarnih umetnin ne bomo nikdar dosegli in ga tudi v resnici ne dosežamo. Vzgoja našega mladega človeka daleč zaostaja za formalnim znanjem, ki mu ga dajemo, tega se prav dobro zavedamo in o tem tudi mnogo pišemo. Pravilno, lepo branje že na najnižji stopnji naj bo eno izmed zdravil za to hudo pomanjkljivost pri našem delu.

Janez Sivec

Pripomba urednika. Tečaj za recitacijo je hotelo Slavistično društvo ob podpori Sveta za šolstvo izvesti že v lanskim zimskih počitnicah, določili smo že natančen program in dobili predavatelje, toda oglasilo se je premalo interesentov, posebno ljubljanski tovariši niso pokazali skoraj nikakega zanimanja. Tudi o tem, da naj bi z recitacijo seznanjali študente slavistike na univerzi, smo že govorili, in sicer na tečaju v Poljčah; do realizacije tega predloga, ki bi ga kazalo razširiti tudi na slušatelje Višje pedagoške šole, pa še ni prišlo; morda bi se dalo za oboje odpreti ustrezen vsakoletni tečaj na Akademiji za igralsko umetnost. Daljši članek o recitaciji, ki bi ga naj za naš list napisal posebej za potrebe naše srednje šole kak gledališki strokovnjak in praktik, imamo v načrtu že od prvega letnika dalje, toda namesto rokopisa smo doslej dobili le lepe obljube ali utemeljena opravičila.

J. M.

VIHARJEV SILA

Intenzivnost kakega naravnega, zgodovinskega ali duševnega pojava Prešeren rad ponazarja z besedo »sila, moč«. Tako n. pr. pravi: Ko je viharjev sila prevelika ... Samo njo bogajo viharjev sile ... Ne straši moč viharja ... ko ugasne smrt moč plamena ... zuče nas časov sile ... Kar niso jih zatirle časov sile ... Al srečno je prestala časov silo ... Ur temnih so zatirale jih sile ... Sila spomina ... Al zdaj ovrge so jih vojske sile ... Atilovi sili ...

Še pogostejši kot pri Prešernu je podoben način izražanja pri Homerju, in sicer včasih prav v istih besednih zvezah. Tako je n. pr. pri Homerju zelo pogosto izraz »viharjev sila« (*μέγας άνέμων* Il. V 524, XV 383, Od. V 478, IX 71). Prav tako tudi izraz »moč plamena« (*πυρός μέγας* Il. XVII 565, XXIII 177, 238, XXIV 792). Zlasti pogosto pa se rabijo izrazi »moč, sila« (*μέγας, βίη, ζς*) v zvezi z živimi osebami. Tako n. pr. Homer ne reče »ko pa je to slišal silni Alkinoos«, marveč »ko pa je to slišala sveta sila Alkinoova« (Od. VII 167). Podobnih mest je v obeh epih na stotine.

Pri Homerju je tak način izražanja povsem razumljiv. Homerski človek vidi za vsakim naravnim pojavom, za vsakim živim bitjem delovanje nekih nerazložljivih demonskih ali božanskih sil. *μέγας* mu je tista življenjska sila, ki prejšnja celotno telo (Grottemeyer), od tod preneseno pa tudi vse naravne pojave. Verjetno se je tudi Prešeren ob ponovnem prebiranju Homerja in drugih grških klasikov podzavestno navzel takega načina izražanja.

Pravim »podzavestno«, kajti prav podzavestni vplivi so vse premalo raziskani. Lahko je ugotoviti vplive, ki bodejo v oči, n. pr. prevzemanje tujih pesniških oblik, uporaba antičnega mitološkega aparata, razne očitne remini-

science ipd. Teže pa je odkriti sledove, ki jih je stik z antičnimi avtorji zapustil v Prešernovi pesniški dikciji, gradnji stavčnih period in celotnem načinu izražanja. Sistematična analiza bi gotovo pokazala, da je teh vplivov precej. Seveda pa zavoljo tega vrednost in čistost Prešernovega pesniškega izraza ni prav nič manjša. Kakor »Prešeren v svojih nesmrtnih pesnitvah nima niti ene izposojenke« (A. Breznik, Jezik naših časnikarjev in pripovednikov 78), tako tudi ni zagrešil jezikovnih barbarizmov. Nasprotno! Ravno v tem se kaže njegov sijajni jezikovni čut in posluš, da je s kongenialnim usvajanjem tujih besednih zvez razširil domačim besedam pomenski obseg.

Kajetan Gantar

O DAKTILOIDNOSTI SLOVENSKEGA JEZIKA

V JiS (III, 37—38) je Kajetan Gantar na podlagi verzov iz Župančičeve Dume podprl Sovretovo tezo, »da je ritmična osnova slovenskega jezika sploh daktiloidna«. Za našo poezijo ta ugotovitev gotovo ni nova, kdorkoli ima posluš za ritem slovenskih pesmi, je opazil n. pr. Vodnikove »okrogle« poskočne pesmi ali Prešernovo balado Povodnji mož v amfibriah ali Prešernove enajsterce, ki imajo večkrat samo tri ritmične poudarke ipd. V Vodnikovem času še ni bilo nobenih pravil, kako pisati slovenske verze, pesnik je skladal svoje pesmi v »poskočnem ritmu« pač zaradi tega, ker je pravilno čutil, da se da slovensko besedo najbolj neprisljeno preliti v tako mero, ki ima manjše število poudarjenih kot nepoudarjenih zlogov. S tem pa ni rečeno niti potrjeno, da je ritmična osnova slovenskega jezika *samo daktil*. Ne spuščam se v podrobnosti, menim pa, da za slovensko poezijo in torej tudi za slovenski jezik velja še zmeraj tisto, kar je napisal P. Stanislav Škrabec že pred dobrimi petdesetimi leti: »Ker pa ima v naši slovenščini vsaka beseda le en sam naglašen zlog, nenaglašenih pa mnogo več, in ker imamo tudi pogostoma rabljene besedice, ki so celo brez naglasa, zato je jasno, da ne moremo za vsaki dolgi zlog starih metrov postaviti naglašene in da je torej tista mera najprimernejša naši slovenščini, katera dopušta več nenaglašenih kakor naglašenih zlogov, to je, daktilska, anapestska in amfibriška...« (Podčrtal jaz.) Škrabčev članek je izšel v »Cvetju z vertov sv. Frančiška« (II, 1 bcd, 2 bc) in v njegovih »Jezikoslovnih spisih« (I, 2, 128 do 137, Ljubljana 1917) pod naslovom »Jambi in troheji v naši poeziji«. Ni mi znano, ali je že kdo drug pred njim izrekel tako ali podobno misel. Prof. Sovre je prišel do podobnega zaključka neodvisno od Škrabca, saj sam omenja, da mu je ob branju Mahničevega članka »Slog in ritem Cankarjeve proze« prišla do zavesti njegova stara domneva, »da je ritmična osnova slovenskega jezika daktilska ali vsaj močno daktiloidna« (JiS II, 326). Iz lastnega opažanja bi omenil, da se mi je zlasti pri prevajanju Mickiewicza večkrat povsem neprisljeno zapisal verz, ki je bil ali amfibrihičen ali daktilski, da pa sem se včasih moral precej truditi, da sem dal takemu verzu jambsko mero. Vsekakor so to zanimive ugotovitve, ki bi jih kazalo razširiti in podkrepiti z nadaljnjimi primeri.

Dušan Ludvik

ŠE ENKRAT ANGLEŽ

V prvi številki letošnjega JiS je St. Suhadolnik pokazal, da bo treba raziskovati po zapisih, če hočemo kolikor toliko natanko dognati, kdaj so se začele rabiti nekatere besede ali oblike. Tako je našel, da je Vodnik pisal v Lublanskih novicah med drugim oblike Anglez, Anglejz in angleski, anglejski. Dopolnili bi lahko, da je pridevnik anglejski še v uvodu v Kuharske bukve 1799 in v Abecedo 1811. Pravega Angleža pa dobimo v Primčevi Pravi poti k dobriemu stanu (1812), in sicer v pripombah k prevodu na str. 16 in 22: Anglëshov ali Englëndarjov, Anglëshi (Englëndarji), pridevnik pa v uvodu (4): v' Anglëshkim ali Englendarl'kim jesiki. Angleži so bili tiste čase spričo Napoleonove politike precej živo v naši zavesti. In ker smo prišli z dobrim delom Slovencev pod Francoze — tam so bili tudi Primčevi domači — se je naše ime za Angleža naslonilo na francosko, ki se mu je že prej zelo približalo. L. L.